

Atlas

Det finns en glipa mellan himmel och jord. Det himmelsblåa beblandar sig inte med marken, luft och jord stöter bort varandra som motpolerna på en magnet. Mitt emellan dessa två element finns det en glipa. Mitt emellan dessa urkrafter lever människan.

I glipan finns marken som exploderat ut från sin magmakärna såsom knoppar spränger sina höljen om våren; de väldiga kontinentalplattorna likt en blommas skira blad som vajar, kolliderar och dras isär, med vinden och med tidens gång. Denna mark har beträffs, odlats, utnyttjats och i sin enkelhet existerat sedan tidernas begynnelse. Denna mark har sett civilisationer växa fram och dö ut, tempel upprättas och brännas ned i takt med att människan bytte frälsare för det nya årtusendet. Här har städer byggts upp, revolutionerats, övertagits och härdat ut med dåtidens människor som enda vittne. På många sätt är staden det etablissemang som har funnits längst och som kan redogöra för hela människans historia i ett enda tätpackat miniatyrformat. Alla städers existens är en del av historien och om man vill förstå världen lite bättre är det bara att ta en titt i närmaste stad.

På den femtiononde nordliga breddgraden i glipan mellan himmel och jord lyser en del av mänsklighetens historia. En stad som en gång i tiden omringades av en väldig tegelmur, och där stockar stod nedkörda i sjöbotten för att hålla fienden borta. Här fanns Rådet med sina Tänkeböcker, här byggdes Tre Kronor och brann ner. Idag finns historien i stadens kullerstengator och tegelhus, i Stadshuset och Gamla Stan, Mälarens pulsåder och järnvägens kapillärer. Stockholm, världens atlas.

En gång i tiden i glipan mellan himmel och jord korsar en man St Eriksplan. Han är gammal, äldre än vad han ser ut, och han sprider en domedagskänsla där han går. Håret är lockigt, tovtigt och grått, axlarna är spända och hårda som efter en lång tids fysisk ansträngning. Det är något som tynger honom, men ingen förbipasserande fotgängare lyckas helt sätta fingret på vad det är. Gråklädd och dyster ser han nästan ut att vara gjord utav sten. Gatstenarna skälver under mannens fötter när han skyndar sig över parktorget. Rakt fram förbi den franska restaurangen, sedan den indiska, en tvär sväng åt höger och han är hemma i sitt område igen. Det är viktigt att han skyndar sig, det skulle vara oturligt om världen helt plötsligt skulle sluta fungera för att han spontant bestämt sig för att ta en liten promenad kring Vasastan.

Mannen heter Atlas, och i hans område är Stockholm sig likt. Här står tegelhusen stadigt förankrade i tiden och även fast grävskoporna har lyckats leta sig hela vägen hit kommer området förbli oförändrat. Några sprickor och hål i fasaden förändrar inte historien som vilar därunder och mannen som kallar området sitt hem har visserligen inte bytt utseende med årtiondena men en del av hans själ har följt utvecklingen med stolthet. Han var här när Stockholms ölandskap bara existerade som små klickar vattenfärg på världskartan och han kommer vara här tills världen som människan känner den är borta. När och hur världen kommer försvinna vet han inte, han är bara här för att förvalta den.

Atlas föddes på riktigt 1873 när en fabrik upprättades i hans namn. Innan fanns han visserligen till, men det var först nu han fick sig en anständig bostad, en som var riktigt värd en makthavare. Grundarna Fränckel, Wallenberg och Francke blev goda vänner till honom, och trots att de bara var alldagliga människor släppte han in dem i sitt hem. Tillsammans skapade de ett imperium av stål där gnistor blev till väldiga vagnar och lokomotiv som rullade längs rikets järnväg; alla märkta med Atlas emblem. Imperiet satte området på kartan och Atlas kungadöme namngavs i hans ära: Atlasområdet. Redan två år efter att Atlas flyttat in i sin nya boning fanns där över 700 flitigt arbetande besökare som han passade upp på varje dag och som gjorde hans hem till en blomstrande fristad för Stockholms industriella utveckling.

Men precis som i Atlas eget privatliv uppkom en oundviklig tragedi som förändrade hans fabrik för all framtid. Det skedde då människorna börjat kriga mot varandra, deras första allra största krig. De kallade det för ett världskrig, som om världen bara kretsade kring Centralmakterna och de allierade. Atlas har visserligen bara varit bosatt i sitt eget lilla område, men när man förvaltar en hel värld lär man känna den som ingen annan. Att stormakterna med sitt krig ville kalla sig för "hela världen" gjorde honom minst sagt irriterad. Dessa krigande stater väger ingenting jämfört med hela världens tyngd; om han bara skulle få bära dessa länder på sina axlar hade det, bokstavligt talat, gjort hans jobb lättare.

I sinom tid jämnades Atlas hus med marken. I svallvågorna av människornas första världskrig fanns inte de ekonomiska förutsättningarna för att driva på Atlas kostsamma herrgård till fabrik, och år 1927 kom människorna med sina skyfflar för att hugga honom i fötterna, demontera hans tegelfasad. Atlas hade alltid förundrat sig över hur världens folk lät sig drivas av pengar, något de själva hade skapat och som drev dem i fördärvet, gjort vissa människor viktigare än andra och givit dem rätten att riva någon annans hus. Men inte ens den som står över människan kan påverka sitt öde när denne befinner sig i människans värld.

I Atlas område byggdes nu bostäder. En ny stadsplanering skapades och sattes i bruk, bostadshusen uppenbarade sig det ena efter det andra, och minnet av det stålimperium som regerat över området var nu ett fragment av en svunnen tid. Årtionden kom och årtionden gick liksom Atlas själv gick upp och ner för gatorna i sitt område som nu gästades av andra besökare än de han hade låtit släppa in i sitt hus. Fastän Atlas hem hade fallit offer för mänsklighetens orättvisor hyste han inget agg mot dem som gått emot honom. Man kan inte påverka tidens framfart och dessutom hade han faktiskt ett viktigare uppdrag. Han hade inte råd att hänga upp sig på sitt område, även om han älskade dess gator, folket, de nya bostäderna och historien som marken de byggts på vittnade om. Men även fast han hade en viktigare uppgift älskade han fortfarande allt det där, rått och innerligt.

En gång i tiden i glipan mellan himmel och jord stannade Atlas till när han korsade St Eriksplan, på vägen hem till sitt område. Istället för att gå förbi den franska restaurangen, sedan den indiska och svänga tvärt till höger svängde han vänster vid den franska restaurangen, in på Odengatan. När Atlas gick och grubblade över saker som tillhörde en svunnen tid tyckte han inte om att göra det ensam. Han kände sig så isolerad då, så oförstådd, missförstådd. För någon som inte är mänsklig kan den plötsliga upplevelsen av mänskliga känslor vara överväldigande och kräva att man pratar om dem lugnt och sansat med någon som känner igen sig i ens plågor. Världen fick lov att vänta en stund till på sin förvaltares återkomst.

Längs Odengatan var Stockholm mycket vackert, men Atlas föredrog ändå sitt eget område över allt annat. Han var inte ett med den här platsens historia på samma sätt, den tillhörde någon annan, någon han kände mycket väl och som han snart skulle besöka. Det är allmänt känt att Odengatan leder fram till ett utav Stockholms högsäten, ett torg som faller Atlas mycket väl i smaken. Människorna skulle nog anse att Odenplan var mer känt som en mötesplats, med sin torgförsäljning och konstnärligt utformade tunnelbanestation, men för Atlas är det hem till en kär vän, någon som han anser vara som en bror trots att de inte delar samma blod.

Oden bor nere i tunnelbanan på sitt eget torg. Atlas har aldrig riktigt förstått varför han har bosatt sig under jorden istället för i något av de närliggande bostadshusen där man kan se Stockholm gnistra i solljuset om kvällarna. Men varje gång han besökte sin vän måste han ändå medge att tunnelsystemet och dess nakna bergväggar skapar en häpnadsväckande hemtrevlig atmosfär.

Som alltid visade Oden stor hövlighet när Atlas kom på besök. Han märkte att det var ett återkommande tema bland de vänner, bröder och systrar som också bodde i staden. Även fast

de inte nödvändigtvis tyckte särskilt gott om honom var de alltid artiga och överöste honom med massvis av komplimanger och lovord. De visste, liksom Atlas själv, att Stockholm inte skulle finnas till utan honom, och om man uppförde sig illa mot världens förvaltare kunde man förlora sin plats i staden man kallade sitt hem. Frej på Frejgatan, Tor på Torsplan, alla hans vänner och bundsförvanter prisade honom i aktsam vördnad. Det var en slags outtalad respekt som Atlas, även om han ofta inte ville erkänna det, gladdde sig åt.

Oden hade dukat upp mycket fint inför Atlas ankomst och i många timmar skålade de och diskuterade de bådars förflutna, alla dess brokiga detaljer och vackra minnen. Odens eget torg hade liksom Atlas område genom tiden gått igenom mycket förändringar. Från början hade platsen varit en lantlig trakt med små hus, tobaksodlingar och trädgården Bergielund runt hörnet. Med tiden hade höghusens betongkolosser flyttat dit i allt snabbare takt och erbjudit husrum för alla de hyresgäster som trivdes i Odens närvaro. De båda områdenas liknande historia väckte en förståelse mellan de båda parterna vilket fick Atlas att känna sig mindre ensam om sin situation. Men att Oden fortfarande fick ha kvar sitt hus, tunnelbanestationen Odenplan som invigdes 1952, måste han ändå erkänna skavde lite. Emellanåt måste han medge att han önskade att även den skulle jämnas med marken, men enbart för rättvisans skull såklart.

Plikten kallar för även de mäktigaste världsförvaltare, men när Atlas begav sig hemåt den kvällen så kändes hans steg lättare än vad de hade gjort tidigare under dagen. Stockholm gnistrade i skymningsljuset så som solen kan gnistra till i de små vattendropparna som samlas i ängarnas daggkåpor, och Atlas tänkte att rollen som världens förvaltare var som att ha biljetter första parkett till hela världens teaterföreställning. Men för den som kan se hela världen är det också svårt att inte skaffa sig favoritställen och platser som ligger en lite extra varmt om hjärtat.

Längs med Odengatan, förbi den franska restaurangen, sedan den indiska, en tvär sväng till höger och Atlas var åter hemma i sitt område. Han kände hur vikten, den olycksaliga tyngden smög sig tätt inpå, tryckte ner hans fötter hårdare mot gatstenarna för varje steg, hur kroppen spändes och den välbekanta smärtan strålade ut över axlarna. Men smärta är ett billigt pris att betala för kärlek, och Atlas älskade sitt område, han älskade sin stad och i sina mörkaste stunder tänkte han när världen som var som mest förpestad av hat och grymhet är Stockholms överlevnad det ändå som får honom att stå ut med bördan. Liksom tusentals gånger tidigare tog han tyngden av hela världen på sina axlar, bet ihop käkarna och härdade ut.

Tack vare Atlas finns en glipa mellan himmel och jord. En glipa som gör att det himmelsblåa inte bebländar sig med marken, som gör att luft och jord stöter bort varandra

som motpolerna på en magnet. Mitt emellan dessa två element finns det en glipa. Mitt emellan dessa urkrafter lever människan.

Mitt emellan dessa urkrafter lever Atlas och hans stad.

Nike Örtenholm

nike.orte-2023@vrg.se

Viktor Rydbergs Gymnasium Jarlaplan

Lärare: Mats Ingemarsson

Källor: <https://www.brfloket8.se/historisk-beskrivning/>

<https://stockholmskallan.stockholm.se/post/29885>

<https://www.mytologi.nu/atlas.html>

<https://stockholmskallan.stockholm.se/teman/stockholms-aldsta-historia/stockholm-blir-en-stad/>